

NOORTE HÄÄLED 2013

24. ja 25. aprillil toimus kaheksandat korda Eesti Rahva Muuseumi (ERM) ja Eesti Kirjandusmuuseumi ühiskonverents „Noorte hääled”. Noorte folkloristide kevadsessioon Kirjandusmuuseumis on toimunud 1978. aastast, etnoloogide kevadisi konverentse on peetud alates 1999. aastast. 2006. aastast on konverentse korraldatud üheskoos, eesmärgiks on noorte uurimisteemade tutvustamine laiemale ringile ning lootustandvate teadlaste avastamine.

Konverentsi ERM-i näitusemajas toimunud esimene pool algas ümberkorraldustega päevakavas – ilmnis, et kaks programmis olnud esinejat ei osale. Vältimaks konverentsipäeva alustamist pooletunnise tühimikuga, oli eksprompt-avaettekande nõus pidama Tartu Ülikooli (TÜ) etnoloogiaprofessor Art Leete. Leete on noortekonverentsidega lähedalt seotud: 1999. aastal al-

gatas just tema nooretnoloogide foorumi ERM-is. Ettekandes (kaasautoriks Vladimir Lipin Komi Vabariigi Rahvusmuuseumist) vaatles Leete komi jahimeeste suhet muutuva metsakeskkonnaga. Alustades põgusa ajaloolise ülevaatega traditsioonilisest majandusmudelitest ja küttemise rollist selles, keskendus ettekanne tänapäeva jahimeeste tähelepanekutele keskkonnamuutustest ning nende tõlgendustele muutuste põhjustest.

Etnoloogiastudeng Liset Marleen Paki (TÜ) uurijahuvi keskmes on linnakeskkonna asumiliikumised. Pak andis ülevaate Tallinnas samanimelises linnaosas tegutseva Uue Maailma Seltsi tegevusest ning analüüsis selle asumiliikumise rolli piirkonna kujundaja ja kogukonna loojana. Selgus, et väga aktiivselt tegutseva seltsi korraldatud üritused on kogunud populaarsust üle Tallinna, sa-

mal ajal tajub osa kohalikest elanikest seltsi teatud kitsama ringkonna ettevõtmisena ning tunneb end kõrvalejätuna.

Tiit Sibul (ERM) tutvustas setu nime-traditsioone XIX sajandil ja XX sajandi alguses. Et setu kultuuriruumis vahetasid eelkristlike nimede traditsiooni järsult välja õigeusu kirikukalendrist pärit nimed, erineb sealne isikunimede ajalugu oluliselt ülejäänud Eesti alade omast. Igapäevaselt oli iseloomulik ristimisel antud nimede kasutamise asemel nende suupäraste muganduste tarvitamine.

Liis Teras (TÜ magistrant) käsitles nn rahvusliku stiili propageerimist riietuses ja kodukaunistamises Eesti naisteajakirjades XX sajandi esimestel kümnenditel. Rahvakunsti motiivide kasutamise eesmärgiks oli eestlaste rahvusliku omapära rõhutamine, seeläbi loodi ja kujundati etnilist identiteeti.

Jaanus Samma (EKA) uurimistee- maks on Eesti geiajalugu nõukogude perioodil. Oma ettekandes keskendus Samma ühe mehe biograafia, avades selle üsna äärmuslikke otsuseid teinud isiku elulooliste seikade ja pöördepunk- tide kaudu vaatlusalusele ajastule laiemalt omaseid suhtumisi ja käitumis- strateegiaid. Samma tutvustas ka kä- sitletavat teemat puudutavaid ametlik- ke allikaid (kriminaaltoimikuid), nende iseloomu ning pakutavaid võimalusi nõukogude aja homoseksuaalsete kogu- kondade uurimiseks.

Katrin Alekand (TÜ doktorant) ana- lüüsis mittetekstilise info interpreteeri- mist ja (kon)tekstualiseerimist erineva kultuuritaustaga inimeste poolt ja selle protsessi rolli teadmiste loomisel ja ku- jundamisel.

Reena Purret (TÜ magistrant) tut- vustas ERM-i ja Valga muuseumi koostöös valmiva mustlasi käsitleva näituse ettevalmistustöid. Purret tegi lühiüle- vaate Eesti mustlaskogukondade kujunemisest ning nende uurimisloost.

Konverentsi esimese päeva lõpetas eneserefleksiivsete mõtisklustega Me-

rily Värs (Eesti Maanteemuuseum). Te- hes välitöid Tartus Annelinnas tänaval aega veetvate noorte seas, leidis Värs end korduvalt silmitsi metodoloogiliste raskustega, mis puudutasid uurija ja uuritavate suhestumist, nende kahe poole teineteisemõistmist ja motivat- siooni omavahelisel suhtlemisel.

Indoneesia mehest-naiseks transsoo- liste (*waria*'de) ööelu ja eneseväljendust tutvustava stendiettekandega oli ERM-i näitusemajas esindatud Terje Toomistu (TÜ etnoloogiadoktorant). *Waria*'de eneseväljenduse võimalused igapäeva- ses avalikus elus on piiratud, nad on ühiskondlikult marginaalsed. Öised seksitöö piirkondadena tuntud kogune- miskohad pakuvad neile võimalust väl- jendada oma soolist identiteeti, tajuda end meeste jaoks atraktiivsete ja ihal- dusväärsetena. Samuti võib *waria*'de kokkutulemise põhjusena näha vaja- dust sotsialiseeruda, tunda kogukonna- tunnet ning vahetada kogemusi.

Konverentsi teine päev oli noorte folkloorihuviliste päralt. Kuna osavõt- jaid oli mitmelt erialalt, oli ka teemade amplituud värvikas ja mitmekülgne, ula- tudes islandi saagade riietusküsimus- test kuni jaapani varavedajate-libare- basteni.

Kristo Siig (TÜ üliõpilane) võrdles läänemeresoomlaste regilaulutüübi „Suur härg” motiivistiku seoseid muude folkloorižanridega. Nii geograafiliselt kui ka žanriliselt laialt levinud süžee- de, motiivide ja vormelite konglomeraat võib autori arvates osutada vana müü- di jäänustele. Esineja otsis selle müüdi võimalikele laenusuundadele viitavaid mütoloogilisi paralleele.

Kaija Rumm (TÜ magistrant) uuris kahe Vene-Türgi sõjalaulutüübi näi- tel („Oh kroonu sinu teenistus” ja „Kui mina noorelt mängisin”), kas ja kuidas aitab kogujate välitööpäevikutes lei- dud eri aegadel kogutud materjal kaasa uuritava teksti analüüsile.

Ühele uuele aspektile islandi kirjan- duse uurimisel juhtis tähelepanu Kait

Lubja (TÜ skandinavistika magistrant) oma ettekandes „Rõivastus islandi saagades ning selle uurimise võimalused”. Rõivaesemed, sh ehted ja relvastus, olid keskaegses ühiskonnas tugevad identiteedikandjad ning väljendasid staatust. Saagatekstides on riided omandanud lausa märgilise tähenduse, mille järgi võib aimata järgneva teksti sisu – näiteks võib punane tuunika osutada algava sõjale. Rõivastuse kirjelduse järgi saab dateerida ka saagade kirjapaneku aega, sellest tulenevalt korduvate motiivide arengut ja arusaamade muutusi paganliku mütoloogia suhtes.

Annika Kupits (TÜ skandinavistika magistrant) käsitles oma ettekandes „Lapsetapja Eesti pärimuses” peamiselt lapsetapja profiili erinevusi ja muutumist žanriti. Näiteks regilaulutüüpides „Tütär vette” ja „Tütärde tapja” on tapja tavaliselt perenaine, kelle sellekohane vabatahtlik otsus päädib kahetsusega. Muistendites on lapsetapja aga enamasti vallaline alama staatusega noor naisterahvas, kel pole eriti valikuvabadust ja kelle suhtes kogukond on hukkamõistev. Skandinaavimaades saab surnud lapsest üleloomulik olend, tal on omaette nimi, ta on kuri ja kättemaksumihuline. Eestis võib ta esineda kas kohahaldjana või eksitajana või ilmuda nooremale vennale vanema vennana, kuid ta pole eriti agressiivne.

Ken Ird (TÜ ajaloomagistrant) tutvustas regilaulus pigem lorana ja ühe naljanditeemana tuntud sodoomia kohutlikku käsitlust („Sodoomiajuhtumid Pärnu maakonnas varauusajal: kas sotsiaalne fenomen või kohtulik tähenärimine?”). XVII–XVIII sajandi jooksul kujunes tänapäevase Eesti alal välja haldussüsteem, mis jäi oma põhialustes muutumatult püsima kuni XIX sajandi lõpuni. Rootsi mõjusfääri jäänud piirkondades valitses luteri kirik, mis käsitles sodoomiat ränga patuna ja karistas süüaluseid, sh loomi, surmanuhtlusega. Pärnu maakonna, kuid ka Eesti puhul

üldse võib suure hulga kohtuprotsesside põhjuseks tuua nii talupoegade väidetavat seksuaalselt vaba käitumist kui ka kohtute üliagarat tegevust.

Ebe Abner (Kadrina Keskkooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja) uuris oma ettekandes „Soorollide ja tegelasrollide seostest eesti imemuinasjuttudes” mehe ja naise rolli kaheksateistkümmene Virumaalt üles kirjutatud imemuinasjutu baasil.

Svetoslava Toncheva (Bulgaaria Teaduste Akadeemia Folklooriinstituudi teadur) käsitles ettekandes „Petar Dunovi õpetus. Katse luua Bulgaaria uut vaimsust” üht XX sajandi alguses tekkinud unikaalset religiooset liikumist Bulgaarias ja selle asutajat. Õpetus on kristlusekeskne, kuid lisaks leidub siin elemente ida religioonidest ja ka esoteerikast. Valge Vennaskonna loomisperiod kattus Bulgaaria rahvusliku ärkamisajaga, mistõttu mängis see olulist rolli bulgaarlaste religioosse kultuuri kujunemisel.

Varavedajaid eesti ja jaapani folklooris võrdles Pille Siidra (TLÜ Lähis-Ida ja Aasia kultuuriloo magistrant). Eesti kratt ja jaapani libarebane sarnanevad teineteisega funktsioonilt, kuid erinevad muudes aspektides. Kui krati sai ise valmistada, siis varavedaja-libarebase sai omandada kas abiellumise, maa ostmise või laenu võtmise teel, samuti mõne varavedajate omaniku perega teatud lepingut sõlmides. Kratis sai kavaluse abil vabaneda, kuid libarebasest enam mitte. Varavedajate kujutelma tekkepõhjused nii Eestis kui ka Jaapanis on sotsiaalset laadi ja seotud varandusliku kihistumisega.

Rahel Laura Vesik (Tartu Descartes'i Lütseumi õpilane) uuris veebiküsimustiku teel, kas ja kuidas Bulgaaria lapsed tähistavad koolis ja kodus riigi- ja kalendripühi. Selgus, et kalendripühad on säilitanud mitmeid vanu jooni ja kodus tähistatakse arvukamaid tähtpäevi kui koolis. Kooli tähtsamad pühad on

õpilaste arvates jõulud, kooli alguspäev ja valentinipäev, millest viimase tähistamine alles kogub populaarsust.

Eva Seppingu (EKA) ettekande „Piiriala: territoriaalne ja etniline identiteet Venemaa vähemusrahvuste näitel” aluseks oli ekspeditsioonimaterjal Leningradi oblasti vadjalaste ja isurite ning Krasnojarski krai eesti küladest. Autorit huvitas siinjuures indiviidi suhestumine eri ideoloogiaväljadega (riik ja etniline päritolu) ja kogukondlik identiteet nii sees- kui ka väljaspool etnilise kuuluvuse piire.

Tänavakunstist ja -kunstnikest rääkis Keiu Telve (TÜ etnoloogia magist-

rant). Tänavakunst kui nähtus ja subkultuur eksisteerib keskkonna ja kogukonna liikmete koosmõjul. Ühelt poolt taotleb kunstnik enesejäädvustamist, teisalt räägib kaasa ühiskonnas olulistel sotsiaalsetel teemadel, väljendades kas enda või oma kogukonna ideelisi tõekspidamisi.

Konverentsi lõpetuseks esitleti kogumikku „Pro Folkloristica XVII”.

PIRET KOOSA,
INGE ANNOM